

**А.П. Стадниченко, О.М. Василенко, А.П. Вискушенко, Д.А. Вискушенко,
О.В. Гарбар, В.К. Гирин, В.М. Градовський, Л.Д. Іваненко, Г.Є.
Киричук, Н.В. Кризька, М.В. Левицька, О.А. Мостіпака, Р.К.
Мельниченко, М.Є. Минюк А.М. Мокрицька, І.О. Першко,
Т.В. Черномаз, Л.М. Янович**

***ВПЛИВ АНТРОПІЧНОГО ПРЕСІНГУ НА ПРИРОДУ ВЕЛИКОЇ
ВОЛИНИ***

Житомирський державний педагогічний університет

На початку 3-го тисячоліття антропогенний чинник стає найбільшим фактором впливу на біосферу. В зв'язку з цим особливої актуальності набувають слова В.І. Вернадського, сказані близько століття тому: "Тех изменений, которые проявляются сейчас в биосфере... в связи с ростом научной мысли..., не было в истории биосферы раньше". Спробуємо проілюструвати цю думку конкретними прикладами.

Джерелами забруднення водойм Великої Волині є стічні води промислових підприємств, господарсько-комунальні скиди та наслідки сільськогосподарської діяльності. Основні забруднювачі – це іони важких металів, пестициди, мінеральні добрива, поверхнево-активні речовини (ПАР). Все це надходить у гідрографічну мережу північно-західної України (система Дніпра та Західного Бугу). В результаті у ряді водойм Великої Волині вміст нітратів значно перевищує прийняті зараз гранично допустимі концентрації (ГДК), а саме – 45 мг/л (санітарно-токсикологічна норма). Нітрати виявляються тут і в сільськогосподарській плодоовочевій продукції. Крім того, невикористані азотисті добрива змиваються у річки, викликаючи в них спочатку "цвітіння" води, а пізніше інтенсивне органічне забруднення, нерідко аж до полісапробного рівня. Це супроводжується нестачею кисню і випадінням із складу річкової фауни оксифільних видів. Натомість великої чисельності у таких біотопах досягають олігохети та личинки хірономід.

Підвищення мінералізації води призводить до зменшення біомаси

різних груп зообентосу (личинки нижчих ракоподібних та хірономід, олігохет, деякі молюски). Подібне спостерігається при залпових скидах стічних вод, які містять іони важких металів. Останні становлять собою особливу небезпеку, оскільки не руйнуються з часом. Вони включаються у ланцюги живлення, залишаючись у екосистемах протягом тривалого часу. Ці небезпечні полютанти викликають руйнування покривного епітелію гідробіонтів. Крім того, з плином часу важкі метали утворюють міцні комплекси з біологічно-активними сполуками у організмі (ферменти, гормони), які втрачають при цьому свої функціональні властивості. Надлишок ПАР призводить до утворення на поверхні води стійкої пінистої плівки, що спричиняє інтенсивний розвиток бактеріальної флори і евтрофікацію водойм.

Втручання людини у водні екосистеми нерідко призводить до значних змін в них, що передусім позначається на стані малих річок регіону (водостоки завдовжки до 22 км). Так, по Житомирщині протікає 221 річна довжиною понад 10 км (загальна протяжність 5366 км) та 2493 струмки менше 10 км (загальна довжина – 6183 км). Річний стік річок становить 3279, у посушливі роки – 1166 млн. м³. Щорічно в них скидається 140-150 тис. м³ стічних вод. Якщо взяти до уваги, що 90% водних ресурсів України формується завдяки малим річкам, то можна зробити висновок про їх виняткову важливість і першочергову необхідність охорони саме малих річок на території нашої держави, в тому числі і на Великій Волині.

В останні роки на теренах Великої Волині широко застосовується безпосереднє розчищення малих річок від замулення. За період з 1970 по 1980 роки на Житомирщині очищено 124 малі річки, при цьому побудовано багато водо регулюючих споруд. Однак бажаного результату цим досягти ще не вдалося. Причина цього – формалістичний підхід до справи, часто – відсутність фахівців, які вели б нагляд за станом очищення річок. Все це споводувало до ще більшого спотворення русла річок, посилювало їх замулення, спричинилося до перетворення їх на звичайні непротічні канами.

Тому слід привернути більшу увагу до дій, спрямованих на штучне ускладнення русла малих річок та річкового дна, тим паче, що подібні роботи досить давно проводяться в Західній Європі та Північній Америці.

Ліси – найпродуктивніша екосистема Великої Волині за кількістю засвоєваної енергії та виробництвом органічної речовини. Але й вони зазнають інтенсивного антропогенного впливу. Збільшення народонаселення та необгрунтовано велике промислове вирубаня лісів призвело до різкої зміни їх географії на вищезгаданій території. В промислово розвинених регіонах відбувається руйнування і зведення лісів внаслідок шкідливих викидів та скидів. Так, на Рівненщині пошкоджено майже 5 тис. га лісів. Біля 3,5 млн. га лісонасаджень Великої Волині зазнало радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Через це вилучено з експлуатації 200 тис. га лісів. Скрізь по Україні поширюються осередки шкідників та хвороб лісу. В останні роки збільшилась кількість лісових пожеж.

Головним джерелом забруднення атмосфери нашого регіону є промислові підприємства і особливо автотранспорт. У атмосфері регіону зафіксовано аміак, свинець, марганець та його сполуки в кількостях, які перевищують значення санітарно-гігієнічних ГДК в 3-6 разів. В атмосферу ці речовини потрапляють здебільшого з викидами газів промислових підприємств. Доля таких неочищених викидів становить тут приблизно 50%.

Результатом антропогенних зрушень у навколишньому середовищі є погіршення стану здоров'я населення Великої Волині. Яскравим підтвердженням цього є той факт, що вже протягом кількох останніх років смертність тут значно перевищує народжуваність, а відсоток смертей від онкологічних захворювань як дорослого, так і дитячого контингентів зростає з кожним роком.

Література.

1. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М.: Наука, 1988, - 520с.